

MARMARA
UNIVERSITY

MURCIR Papers

RESEARCH CENTER FOR INTERNATIONAL RELATIONS

KÜRESEL YÖNETİŞİM SERİSİ

NO. 1 / EKİM 2024

KÜRESEL YÖNETİŞİMDE BRICS VE TÜRKİYE

GONCA OĞUZ GÖK

MARMARA ÜNİVERSİTESİ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER BÖLÜMÜ

MURCIR

MARMARA ÜNİVERSİTESİ MARMARA UNIVERSITY
ULUSLARARASI İLİŞKİLER RESEARCH CENTER FOR
ARASTIRMA ve UYGULAMA MERKEZİ INTERNATIONAL RELATIONS

MURCIR PAPERS

NO.1 EKİM 2024

1. Giriş	3
2. Enformel Örgütlerin Yükselişi ve BRICS	4
3. BRICS'in Oluşum Süreci	5
3.1 Yapısal, stratejik ve normatif anlamda güçlü ve zayıf yönleriyle BRICS	6
3.2 Ortaklık içi ayrışmalar	9
4. BRICS'in genişleme potansiyeli ve yeni üye ülkelerin katılım süreci	10
4.1 Genişlemenin mevcut üye ülkeler ve küresel yönetim üzerindeki etkileri	11
4.2 Üye Ülkelerin BRICS'e Bakışı	13
5. Türkiye'nin BRICS ile tarihsel ve güncel ilişkileri	15
5.1 Türkiye'nin BRICS'e katılma olasılığını ve bunun potansiyel avantaj ve riskleri	16
6. Üye ülkelerin gelecekteki olası stratejileri	19
7. Uluslararası İlişkiler Literatüründe BRICS	19
8. Sonuç	23

1. Giriş

Günümüzde küresel yönetişimde büyük güçlerin artan rekabeti dikkat çekmektedir. Öte yandan, yükselen güçlerin artan ekonomik ve siyasi güçleri neticesinde yeni çok taraflı iş birliği arayışları ön plana çıkmaktadır. Özellikle G20 ve BRICS gibi resmi olmayan (enformel) oluşumlar küresel yönetişimde giderek adından daha fazla söz ettirmektedir. Yükselen güçlerin enformel platformlar arayıcılığıyla iş birliği arayışlarının, küresel yönetişimin normlarının ve kurumlarının krizleriyle eş zamanlı gerçekleşmesi dikkat çekicidir. Başta BM Güvenlik Konseyi olmak üzere, Dünya Bankası (WB) ve Uluslararası Para Fonu'na (IMF) yönelik yapısal reform çabaları defalarca başarısızlığa uğramıştır. Geleneksel küresel yönetim mekanizmalarının krizlerle baş etmede başarılı olduğunu söylemek oldukça güçtür. Gelişmekte olan ülkelerin ekonomileri geçtiğimiz on yıllar boyunca büyümüştür. Ancak, mevcut küresel düzendeki normlar, kurumsal işleyiş ve karar mekanizmaları büyük oranda değişmediği için, ekonomik büyümeleriyle dikkat çeken bu ülkeler uluslararası kurumlarda siyasi olarak yeterli seviyede etkin olamamış ve temsil edilememiştir. Bu durum gücünü gün geçtikçe arttıran devletlerin küresel sistemdeki gerçek rolleri ile küresel kurumların karar alma süreçlerine katılma kabiliyetleri arasında negatif bir ilişki oluşmasına sebep olmuştur. Bu da mevcut küresel yönetişim mekanizmalarının meşruiyetine yönelik eleştirilerin ve reform çağrılarının artmasına ilaveten, farklı iş birliği arayışları ve G20 ve BRICS gibi enformel oluşumların etki alanının gelişmesine zemin hazırlamıştır.

Mevcut uluslararası sistemde, bölgeler arası ve kıtalar arası işbirliği girişimleri yeni bir hal almaktadır. Nitekim Kuşak ve Yol Girişimi, BRICS Yeni Kalkınma Bankası, Asya Altyapı Yatırım Bankası, Şangay İşbirliği Örgütü gibi uluslararası örgütler, bir yönüyle çıkarları çatışan bölgesel güçlerin rekabet alanını oluşturmaktadır. Diğer taraftan G20 ve onun içerisindeki BRICS gibi enformel oluşumlar küresel yönetişimde Batılı ülkelerin kurum ve normlarının liderliğine meydan okuması ve “ayrımcılık ve dışlanmışlık” fikri etrafında bir araya gelmelerine imkân sağlaması ile yükselen güçler için yeni küresel bir işbirliği alanı ortaya çıkarmaktadır.

2. Enformel Örgütlerin Yükselişi ve BRICS

Enformel örgütler, belirsizlik dönemlerinde ve krizlerle mücadelede farklı çıkarları ve kimlikleri olan devletlere özellikle ekonomik işbirliği için fırsatlar sunan esnek yapılar olarak gittikçe çekiciliğini arttırmaktadır. 1999 yılında G20'nin ortaya çıkışını takiben enformel örgütler artan şekilde küresel yönetişimde görünür hale gelmektedir. Kuşkusuz enformel oluşumların tarihi G20'den öncesine dayanmaktadır. Burada özellikle G77 ve G7 grubunun oluşum süreci günümüzde küresel yönetişimde yaşanan gelişmeleri daha iyi anlamak için ip uçları sunmaktadır.

İlk olarak G77 gurubu gelişmekte olan ya da Güney ülkeleri olarak da adlandırılan 77 Birleşmiş Milletler üyesinin ortak ekonomik çıkarlarını korumak, BM organlarında ekonomik ve kalkınma konularında ortak hareket ederek, dünya örgütü içerisinde güçlerini artırmak, seslerini duyurmak amacıyla, 1964 yılında Cenevre'de toplanan Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı (UNCTAD) esnasında kurdukları bir gruptur. Bugün 134 üyeye sahip G77, BM içerisinde kalkınma gündemini dönüşümü için birçok girişimde bulunmuş ve çoğu zaman somut bir takım sonuçlar oluşturamasa da örgüt içerisinde politik ekonomik tartışmalara yön vermiştir. Bunlar içerisinde en önemli örnek, sonucunda kabul edilemese de 1970'li yıllarda BM platformunda tartışılan Yeni Uluslararası Ekonomik Düzen (NIEO) önerisidir.

G7 de benzer şekilde 1970'li yıllarda enformel bir oluşum olarak OPEC krizine ve Bretton Woods sisteminin çökmesine cevaben ortaya çıkmıştır. Diğer bir deyişle, Fransa, Batı Almanya, Amerika Birleşik Devletleri, Japonya, Birleşik Krallık ve İtalya'nın devlet ve hükümet başkanları petrol krizi ve finansal krizden çıkış yollarını tartışmak üzere bir araya gelmiş, 1976 yılında Kanada'nın katılımıyla grup Yediler Grubu (G7) olmuş, 1998 yılında Rusya'nın katılımıyla G8 halini almıştır. Dolayısıyla yine politik ekonomideki dönüşümler ve ortaya çıkan yeni sorunlara hızlı ve ortak bir cevap arama çabası, enformel bir örgüt olarak G7'nin oluşumuna zemin hazırlamıştır.

Son olarak G20, 1997 Asya Finansal Krizi sonrası, krize cevap olarak ve finansal çözüm bulma arayışları çerçevesinde ortaya çıkmıştır. 2008 Küresel Finansal krizi sonrasında da devlet başkanları düzeyinde bir araya gelen ve gündemini yeni konular ile geliştiren bir enformel grup olarak adından söz ettirmektedir. Dolayısıyla enformel grupların yükselişinde, küresel politik ekonomideki dönüşümler, küresel yönetişimde reform talepleri ve ekonomik/finansal krizlere çözümler bulma arayışları belirleyici olmuştur.

3. BRICS'in Oluşum Süreci

2001 yılında Goldman Sachs Yatırım Bankası ekonomistlerinden Jim O'Neill tarafından hazırlanan “Building Better Global Economic BRICS” başlıklı raporda 'BRICS' terimi ilk kez kullanılmıştır. Bu rapor, 40-50 yıl içinde BRIC ülkelerini (Brezilya, Rusya, Hindistan ve Çin) geleceğin ekonomik güçleri olarak nitelendirilmişti. O'Neill'in BRIC kısaltmasını kullanmasından beş yıl sonra, BRIC ülke liderleri ilk olarak Temmuz 2006'da Rusya'nın girişimiyle St Petersburg kentinde düzenlenen G8 Zirvesi esnasında gayri resmi olarak bir araya gelmişlerdir. Yine 2006 yılında, 61. Birleşmiş Milletler (BM) Genel Kurulu'nda Dışişleri Bakanları ilk kez bir araya geldiğinde, dört yükselen güç siyasi ve resmi diyalog sürecini başlatmıştır. 2008 Küresel Finans krizini takiben Haziran 2009'da yine Rusya'nın Yekaterinburg kentinde Birinci BRIC Liderler Zirvesi gerçekleştirilmiştir. Güney Afrika ise 2010 yılında BRICS'e katılmaya davet edilmiş ve 2011 yılında Çin'in Sanya kentinde düzenlenen Üçüncü BRICS Zirvesi'nde gruba dahil olmuştur (Evolution of BRICS, 2023).

BRICS'in küresel yönetimdeki rolü ve küresel gündemi şekillendirme kabiliyeti hem akademisyenler hem de politika yapımcılar tarafından geniş çapta tartışılmaktadır. BRICS oluşumu bakımından enformel bir örgüttür. Üyeleri için yasal bağlılıkları, birliğin üzerine inşa edildiği herhangi bir antlaşması, sürekli bir sekreteryası ya da merkez ofisi bulunmamaktadır. Bu nedenle grup olarak ortak amaçları, değerleri ve kurumsal gelişimini BRICS Zirveleri çerçevesinde anlamlandırmak mümkündür. BRICS'in ortak amacı, 2023 Zirvesinde küresel siyasi, ekonomik ve mali yapının, çok taraflılık ve uluslararası hukukun üzerine bina edilerek daha adil, dengeli ve temsili olacak şekilde yeniden yapılandırılması olarak belirtilmiştir (Evolution of BRICS, 2023).

BRICS iş birliğinin üç ayağı olarak da nitelendirilen siyasi-güvenlik işbirliği, mali ve ekonomik işbirliği ile kültürel ve halklar arası işbirliği kapsamında her yıl yaklaşık 150 toplantı düzenlenmektedir. 30'dan fazla anlaşma ve mutabakat zaptı, gümrük, vergi, bankalar arası iş birliği, kültür, bilim, teknoloji ve inovasyon, tarımsal araştırma, enerji verimliliği, rekabet politikası vb gibi çok çeşitli ve sayısı artan alanlarda/konularda iş birliği arayışları dikkat çekmektedir (Evolution of BRICS, 2023).

BRICS'in ekonomik yönetişimde reform anlayışı, çok taraflı kurumların ya da küresel piyasaların 'içeriden reformları' için baskı yapmaktan, daha fazla oy/temsil taleplerinden, BRICS Kalkınma Bankası gibi yeni çok taraflı kurumlar yaratarak, ya da uluslararası finansal piyasalarda reformları ortaklaşa savunarak 'dışarıdan seçenekler' sunmaya kadar çeşitli biçimler almaktadırlar. BRICS içi ekonomik/finansal iş birliğinin güçlendirilmesi amacı üye ülkelerin çok yönlü iş birliğini geliştiren ve en somut adımların atıldığı alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Yeni Kalkınma Bankası gibi BRICS kurumlarının oluşturulması ve BRICS Bankalar Arası İş birliği Mekanizmasının oluşturulması gibi bazı çok taraflı girişimler gerçekleştirilmiştir (Duggan, Hooijmaaijers, Rewizorski & Arapova, 2022). BRICS'in son genişlemesiyle gruba yeni üye olan devletler değerlendirildiğinde, enerji iş birliği konusunun da belirleyici hale geldiği söylenebilir. Dolayısıyla BRICS'in evriminde ve yumuşak gücünde mevcut küresel yönetişim mekanizmalarında daha fazla temsil ve reform çağrılarına ek olarak, ekonomi-finans boyutunun da belirleyici olduğu ve olmaya devam ettiğini belirtmek gerekir.

3.1 Yapısal, stratejik ve normatif anlamda güçlü ve zayıf yönleriyle BRICS:

Devletler, küresel yönetişimde politika koordinasyonu için BRICS gibi enformel uluslararası örgütleri giderek daha fazla tercih etmektedir. Bu, liberal uluslararası düzenin krizde olduğu bir dönemde, devletlerin resmi anlaşmaların, oylamaların ve bürokrasinin sınırlamalarından kaçınmalarına olanak sağlamaktadır. Yüksek derecede bürokratik ve kurumsallaşmış resmi uluslararası örgütler tüm meydan okumalara rağmen, varlığını devam ettirmektedir. Son bazı akademik çalışmalar bürokrasinin büyüklüğü ile örgütlerin yaşam süresi arasında doğrudan bir ilişki olduğunu tespit etmektedir (Debre & Dijkstra, 2021).

Öte yandan formal ve bürokrasisi büyük örgütlerin uzun ömürlülüğü, onların her zaman meşru ya da etkin olduğu anlamına gelmemektedir. Daha da önemlisi, liberal uluslararası düzenin, normlarının ve kurumlarının meşruiyeti ve otoritesine olan inançta normatif bir düşüş göze çarpmaktadır. Soğuk Savaş sonrası liberal düzen adını alan mevcut küresel yönetim mekanizmaları, demokrasi, insan hakları gibi liberal değerlerin Batı'dan diğer ülkelere yayılmasının dünyaya daha fazla barış ve refah getireceğini iddia etmişti. İkinci Dünya Savaşı'nın yıkımlarla dolu sonuçlarından sonra, başta insan hakları olmak üzere, normlar ve kurumlar oluşturma konusunda bir gelişme kaydedilmişken, daha barışçıl, eşitlikçi ve insani bir düzen oluşturmada bir "ilerleme" olduğunu söylemek güçtür. Diğer bir deyişle, insaniyetçilik konusunda gerçek bir ilerleme ve iyileşme sağlanamamıştır. Bu da liberal düzenin ekonomik, siyasi ve güvenlik boyutuyla meşruiyetinin sorgulanmasını beraberinde getirmektedir (Barnett, 2021). Dünyanın önemli bir kısmı, gelişmekte olan ülkeler de dahil olmak üzere, uzun süredir siyasi, ekonomik ve güvenlik boyutuyla küresel meseleleri şekillendiren önemli tartışmalardan dışlanmıştır. Bu ülkeler şimdi BRICS gibi enformel uluslararası örgütlerle post-hegemonik bir dünya düzeninde statü kazanmak ve söz sahibi olmak için fırsatları değerlendirmektedir. BRICS'in gelişimi izlendiğinde, örgütün hem üyeler anlamında genişlediğini hem de konular anlamında derinleştiğini görmek mümkündür.

BRICS, kapsayıcı çok taraflılığı savunan etkili ülkelerin oluşturduğu enformel bir ortaklık platformudur. Bu ülkeler arasında Çin gibi bir büyük gücün yer alması, BRICS grubunu MIKTA gibi diğer orta ölçekli güçlerin enformel iş birliği örgütlerinden ayıran en önemli unsurlardan birisidir. Çin'in varlığı kuşkusuz BRICS grubunun küreselliğini ve diğer uluslararası örgütlerle iş birliğini ve ağ gücünü arttırmaktadır. Bununla birlikte, üyeler arasındaki güç asimetrisi, farklı rejimlerden oluşmaları ve ortak normlar ve değerler etrafında bir araya gelmemiş olmaları, grup olarak ortak hareket etmeleri ve enformel işbirliğini daha ileri aşamalara taşıma potansiyelleri konusunda soru işaretlerini de arttırmaktadır. Daha adil, dengeli ve temsil gücü yüksek, yeniden yapılandırılmış bir küresel yönetime ilişkin ortak BRICS vizyonunun merkezinde reformdan geçirilmiş bir BM sistemi yer almaktadır.

Bununla birlikte, BRICS ülkelerinin BM reformuna bakışları ve reform önerileri dahi birbirlerinden farklılaşmaktadır. Hindistan ile Brezilya, içerisinde Almanya ve Japonya'nın da yer aldığı G4 grubundadır ve BM Güvenlik Konseyi'ndeki daimî üye sayısının arttırılmasını savunmaktadır. Öte yandan Rusya ve Çin hali hazırda daimî üyeler olarak Konsey'e yeni daimî üyeler eklenmesine şüpheyle yaklaşmaktadır. Güney Afrika, Afrika'nın daha fazla temsilini sağlamayı hedefleyen Afrika Grubu içerisinde yer almaktadır. Dahası ülkeler arasında nükleer politikalar gibi önemli meselelerde de yapısal farklılıklar dikkat çekmekte, Çin ve Hindistan gibi ülkeler arasında süregelen sınır problemleri bulunmaktadır.

Bütün bu ayrışmaların üstesinden gelmek için BRICS, uluslararası düzeyde söylemlerinde egemenlik ve iç işlerine karışmama gibi ortak prensipleri ve çok kutuplu bir dünya düzeni, sürdürülebilir kalkınma ve daha fazla temsil gibi ortak çıkarları sıklıkla vurgulamaktadır.

BRICS devletlerinin ortak paydası, bir taraftan BM, Dünya Bankası ile Uluslararası Para Fonu gibi örgütler içerisinde daha güçlü temsil edilme arzusudur. Ayrıca, Çin öncülüğünde Yeni Kalkınma Bankası gibi alternatif yapılar kurarak, mevcut kurumlara bağımlı olmadan, yeni ikili ve çoklu ekonomik iş birliği mekanizmalarını güçlendirme yoluyla işbirliğini derinleştirmeyi amaçlamaktadırlar. Elbette burada da Çin'in liberal düzen içerisinde daha fazla yer ve pay alma ve aynı zamanda da paralel kurumlar inşa etmede yönlendirici ve baskın rolü dikkat çekmektedir. Kuşkusuz BRICS'in amacı, mevcut Batılı kurumların finans ve sermaye piyasalarının baskın rolünden daha bağımsız hale gelmektir. BRICS para biriminin oluşturulması ve BRICS içi ticaretin kendi para birimlerinde daha güçlü bir şekilde gerçekleştirilmesi ve BRICS'in kendi kalkınma bankası olan Yeni Kalkınma Bankası'nın daha güçlü bir şekilde fonlanması yoluyla bu hedefe ulaşılmaya çalışılmaktadır (Haltzman, Marti, Herbert, et.al, 2024).

3.2 Ortaklık içi ayrışmalar:

BRICS ülkeleri, zirve bildireleri aracılığıyla kalkınma, çok kutupluluk, iç işlerine müdahale etmeme ve küresel yönetim kurumlarının reformunu vurgulamaktadır. Ancak, BRICS üyeleri bu ilkeleri ve öncelikleri farklı şekillerde yorumlamaktadır. Rusya, kalkınmadan ziyade çok kutupluluğu vurgulamakta ve çok kutuplu bir dünya düzeni ile büyük güç kimliğini pekiştirmektedir (Anne L. Clunan, 2018). Brezilya, Başkan Lula döneminde, BRICS'i stratejik özerklik politikaları için kritik olarak önemli görmektedir. BRICS Güney Afrika'nın kalkınmacı devlet vizyonu ile uyum sağlamak ve Afrika'nın küresel yönetimde daha fazla söz sahibi olmasını ve lider rolünü desteklemektedir. Grup içerisinde Brezilya, Hindistan ve Güney Afrika insan haklarını vurgularken, Çin kalkınma hakkı konusuna vurgu yapmaktadır. Reform çağrılarına rağmen, BRICS üyeleri yukarıda bahsedildiği üzere BM Güvenlik Konseyi reformu üzerinde anlaşmazlık yaşamaktadır. Vahşet suçlarından “Koruma Sorumluluğu” gibi normlar konusunda, BRICS ortak bir tutum sergilemekte zorlanmakta, genellikle BM Şartı ve müdahale etmeme ilkesine bağlılıklarını vurgularken, uygulamada bu ilkelere sadık kalmamaktadırlar. BRICS'in kuruluşundan bu yana grup içi ticaret artmış olsa da, Brezilya, Hindistan ve Güney Afrika'nın Çin ile önemli ticaret açıkları olması grup içi eşitsizlikleri arttırmaktadır. BRICS ülkeleri arasında, genişleme öncesinde de belirgin olan siyasi ve kültürel çeşitlilik ön plandadır.

BRICS ülkeleri her ne kadar iş birliği için bir araya gelmiş olsalar da, yukarıda da detaylandırıldığı üzere başta sınır problemleri olmak üzere nükleer politikalar konusunda ülkeler arasında birçok ayrışma da göze çarpmaktadır. Grup içerisinde Çin-Rusya otoriter etkisinin baskınlığı da dikkat çekmektedir. Bununla birlikte, Hindistan, Çin'in Asya'daki artan hegemonik konumu ve Kuşak ve Yol Projesi konusunda çekincelere sahiptir. Diğer bir deyişle, sınır anlaşmazlığı nedeniyle Çin-Hindistan gerilimleri ve Hindistan'ın Kuşak ve Yol Girişimine (BRI) yaklaşımı iki ülke arasındaki sorunlardan bazılarıdır. Benzer şekilde, Çin'in Latin Amerika'da artan rolü ve bölgesel örgütlerdeki etkisi bir taraftan Brezilya ve Çin'i BRICS içerisinde yaklaştırırken, diğer taraftan Latin Amerika'da karşı karşıya getirme potansiyeline sahiptir. Ayrıca, ekonomik güç asimetrileri ve jeopolitik boyutuyla Rusya'nın Çin'in post-Sovyet alandaki artan etkisi konusundaki endişeleri göz önüne alındığında, şu anda Batı karşısında ortak menfaatler dolayısıyla çok ön planda olmasa da Çin-Rusya ittifakının Asya bölgesinde geleceği belirsizdir (Öniş & Kutlay, 2020).

). BRICS'in küresel yönetişime daha adil ve temsili bir katılımı ile reform etme ortak vizyonu ile, çok farklı siyasi sistemlere ve değerlere sahip olan üyelerinin ortaya çıkan jeopolitik ve bölgesel sorunların birer parçası olduğu rekabet dinamikleri arasında ortak bir grup kimliği inşa etmek özellikle zorlayıcı görünmektedir. Bu nedenle grubun tek tek üyelerinden bağımsız bir kimliğe ve çıkar birlikteliğine mi sahip olacağı, yoksa yine büyük güçlerin bir platformu mu olacağı sorusu ön plana çıkmaktadır. Bu anlamda özellikle IBSA (Hindistan, Brezilya, Güney Afrika) girişiminin yıllar içerisinde önemini kaybetmesi ile, BRICS içerisinde Çin-Rusya otoriter ekseninin ön plana çıktığı ve otoriter BRICS ve demokratik BRICS ayrımının derinleştiği dile getirilmektedir (Öniş, 2017). Tüm bu ayrışmalar, yeni üyelerin katılımı ile daha belirgin hale gelme potansiyeline de sahiptir.

4. BRICS'in genişleme potansiyeli ve yeni üye ülkelerin katılım süreci:

BRICS üye devletleri, 22-24 Ağustos 2023 tarihleri arasında Güney Afrika'nın Johannesburg kentinde düzenlenen XV. BRICS Zirvesi sırasında BRICS üyelik genişlemesi için rehber ilkeler, standartlar, kriterler ve prosedürler üzerinde anlaşmışlardır (BRICS Membership Expansion,2023).1 Ocak 2024'te BRICS, Mısır, Etiyopya, İran ve Birleşik Arap Emirlikleri olmak üzere dört yeni üye kabul etmişlerdir: Dolayısıyla BRICS'in oluşumundan günümüze iki tur genişlemesinden bahsetmek mümkündür. Ayrıca BRICS'in ele aldığı konularda ve oluşturduğu alt iş birliği platformlarında da bir derinleşme söz konusudur. Bunlar arasında BRICS Yeni Sanayi (Digital) Devrimi Ortaklığı, BRICS Yeşil Teknoloji Platformu (veya Enerji Araştırma Platformu); BRICS Ağ Üniversitesi, Sivil BRICS Forumu, BRICS İş Konseyi, Kadın İş İttifakı ve Kadın Girişimcilik Forumu'nun başlatılması dahil olmak üzere iş dünyası, kadınlar ve akademi için çeşitli platformlar oluşturulmuştur (Victoria V. Panova, 2021). Bununla birlikte yukarıda bahsedilen ayrışmalar değerlendirildiğinde, örgütün AB gibi daha bürokratik ve resmi bir kimliğe bürünmesi imkânsız olmasa da, mevcut enformel yapısının başta Çin ve Rusya olmak üzere BRICS ülkelerin genişleme vizyonuna ve gruptan şu anki beklentileriyle uyumlu olduğu söylenebilir. Grubun söylemlerinde ve son genişlemesinde ekonomi, finans ve enerji işbirliği konusuna odaklanması beklenebilir. Bu esnek yapısı ve mevcut vizyonuyla BRICS'in daha fazla ülkenin ilgisini çekmesi ve genişlemesi muhtemeldir.

Soğuk Savaş sonrası ABD ve müttefikleri tarafından kurulan ve sürdürülen çok taraflı kurumlar sistemi uluslararası sistemin merkezini oluşturmaktaydı. Bu düzenin temelini oluşturan çok taraflı kurumlar ve lider olarak ABD artık küresel yönetişimin tek oyuncusu değildir. Küresel yönetim talebi devam edecek olsa da Batı merkezinden uzaklaşmaya devam edecektir. Normatif yaklaşımlar azalmakta ve çok taraflılık krizde olsa da, iklim değişikliği, dijitalleşme, göç, çevre krizi ve ulusötesi güvenlik gibi çeşitli alanlarda küresel yönetim talebinin artarak devam edeceği düşünülmektedir.

Küresel yönetişimin giderek karmaşıklaşması, çeşitli yeni aktörlerin ve ulusötesi meselelerin çoğalması kaçınılmazdır. 1940'larda şekillendirilen devlet merkezli, bürokratik kurumlar, mevcut yapılarıyla bu değişimlerle başa çıkmakta yetersiz kalmaktadır. Küresel yönetişimde söz edilen bu krizler ve yeni aktörlerin artan rolü, hükümetler arası kurumlar, sivil toplum ve özel sektör arasında daha yakın ortaklıklar kurma gereklilikleri ve fırsatları yaratmaktadır. Gelecekteki küresel yönetim mekanizmaları günümüzden farklı olma potansiyeline sahiptir.

Günümüzde küresel yönetişimde hiçbir paradigmanın tek başına hakimiyeti olmadığı çok katmanlı bir dünya görüyoruz (Acharya, 2017). Birbiriyle çatışan normlar vardır. ABD hegemonyası sonrası dünya düzeninde belli bir normun hâkim olmaması, aynı zamanda bir belirsizlik, istikrarsızlık, endişeyi ortaya çıkartmıştır. Bu normların çatışması BRICS gibi batılı olmayan aktörlerin yeni birçok taraflılık anlayışını ortaya çıkartmıştır. Kutlay ve Öniş'in de belirttiği "melezlik çağı"ndaki en önemli unsurlardan birisi demokrasi paradoksu olacaktır. Demokrasinin geleceği ne olacaktır? Yeni enformel çok taraflılık ekseninde G-20, BRICS gibi oluşumların çoğalması beraberinde demokratik değerler, insan hakları, iklim değişikliği, toplumsal cinsiyet eşitliği gibi konularda bu ülkelerin tutumlarının ne olacağı sorusunu beraberinde getirmektedir. Gelişmiş liberal demokrasilerin krizinin yanında, Macaristan örneğinde olduğu gibi illiberal demokrasilerin ya da Rusya ve Çin gibi otoriter devletlerin etki alanını genişletmesi, küresel yönetişimde demokrasinin rolü ve geleceği konusunu ön plana çıkarmaktadır (Öniş & Kutlay, 2020).

BRICS gibi oluşumların ortaya çıkması ile hiç şüphesiz küreselleşme demokratikleşmekte, G20 ve BRICS'in genişlemesi örneğinde gördüğümüz üzere daha katılımcı, daha çoğulcu hale gelmektedir. Yeni aktörler ve BRICS gibi yükselen güçlerin daha talepkar ve istekli olması bu demokratikleşme sürecine katkıda bulunmaktadır. Her sene G-20 ve BRICS başkanının değişmesi, farklı ülkelerde yapılması ülkelere daha fazla söz hakkı tanımaktadır. Çin'in yükselişi ve yükselen güçlerin Bretton Woods kurumları için alternatifler ortaya çıkartması da yine bir taraftan mevcut Batılı normlar devam eder iken, Pekin uzlaşısı gibi esnekliğe ve siyasi şartların olmamasına dayanan kalkınma modelini ortaya çıkarmaktadır. G-20'de en başta finansal regülasyon gibi konular konuşulurken, artık meselelerin birçok farklı alanda geliştiğini, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden eğitime kadar birçok alanda ve alt alanda iş birliğinin derinleştiğini görmek mümkündür. Yine BRICS için de benzer bir durumdan bahsetmek mümkündür. BRICS bir taraftan artık sadece ekonomik değil, güvenlik, siyasi, kültürel ve daha birçok alanda tartışır hale gelirken, bu yeni genişleme ülkeler arasında ekonomik ve siyasi iş birliğini arttıran ve enerji, iklim değişikliği, dijitalleşme gibi alt alanlarda da iş birliği alanları doğuran bir unsur olarak da karşımıza çıkmaktadır. Öte yandan Öniş ve Kutlay'ın da belirttiği gibi BRICS'in etki alanının arttırarak Rusya-Çin liderliğinde genişlemesi, diğer taraftan da illiberalleşmenin ve otoriterleşmenin küreselleşmesi anlamına gelmektedir (Öniş & Kutlay, 2020). Dahası G-20 her ne kadar G-7'den büyük olsa da, büyük güçlerin etkisi altında olup olmadığı sorusu önemlidir. Yine BRICS içerisinde Rusya-Çin ekseninin hâkim olması otoriter yapıyı ön plana çıkarması dolayısıyla demokrasi ve insan haklarının geleceği açısından şüpheyile karşılanabilmektedir.

Hiç şüphe yok ki BRICS'in yükselmesi ve genişlemesi yeni birçok taraflılık yaratmıştır. Farklı normların çatışması ve tek bir paradigmanın olmaması küreselleşmenin tek bir Batı merkezinden yayılmaması ve çok seslilik ve değişim anlamında olumlu görünmektedir. Bununla birlikte liberal uluslararası düzenin krizi, Öniş ve Kutlay'ın da belirttiği gibi yeni bir otoriter kapitalizminin de yükselişe geçtiği melez bir düzenin oluşmasına neden olmuştur. Dolayısıyla burada ABD hegemonyası sonrası dünyada BRICS örneği ile bu kez de küresel yönetimde yapısal değişiklikler olmadan, otoriter bir kapitalizm ve yeni bir güç mücadelesi ile mi karşı karşıya kalınacağı önemli bir soru işaretidir (Öniş & Kutlay, 2020).

4.2 Üye Ülkelerin BRICS'e Bakışı:

Brezilya'nın BRICS'e bakışı değerlendirildiğinde, Başkan Lula da Silva'nın liderliğinde, BRICS'i öncelikle "Küresel Güney" in çıkarlarını bir araya getiren bir platform olarak kullanmak istedikleri görülmektedir. Bu, özellikle Birleşmiş Milletler ve Bretton Woods kurumları olan Dünya Bankası ve IMF'de Brezilya ve ortaklarının etkisini güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu hedef, Lula'nın Şubat ortasında yeni Afrika BRICS üye devletleri olan Mısır ve Etiyopya'ya yaptığı ziyarette, vurgulanmıştır. Bu durum, Brezilya'nın bu yıl ilk kez üstlendiği G20 başkanlığı için belirlediği ajanda ile de uyum göstermektedir. Ülke, G20 zirvesini "Küresel Güney" in çıkarlarını savunan bir sözcü olarak kullanmak istemektedir. Küresel yönetimde reform yapılması ve 'Küresel Güney' in çıkarlarının daha güçlü bir şekilde seslendirilmesi ve kurumsal olarak temsil edilmesi, Kasım ayında Rio de Janeiro'da düzenlenecek G20 zirvesinin öncelikli gündem maddeleri arasında yer almaktadır. Brezilya ayrıca, diğer BRICS ülkeleriyle daha yakın ikili ekonomik ilişkiler kurmak istemektedir. Brezilya, BRICS'i, çeşitlendirme stratejisinin ve her yöne açıklığın bir parçası olarak görmektedir. Ülke, Güney Amerika'nın en büyük ve ekonomik olarak en güçlü ülkesi olma, kaynak zenginliği ve iklim politikası açısından sahip olduğu önemi, Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa üzerinde daha büyük bir siyasi etki sağlamak için kullanmaya çalışmaktadır.

Rusya ilk BRICS zirvesinin de düzenlendiği ülke olarak, gruba ve genişlemesine en çok önem ve destek veren ülkelerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Rusya için BRICS çok kutuplu dünya hedefinde kendisinin büyük güçler arasında varlığını sürdürdüğü, devletlerin egemen eşitliği ve iç işlerine karışmama gibi prensipler çerçevesinde bir uluslararası sistem tahayyülleriyle uyuşmaktadır. Kremlin için BRICS onun "dünyaya dair" vizyonunu ortaya koymaktadır. Bölge-örneğin Orta Asya- politikalarında Çin gibi ülkelerle birçok açıdan çatışabilecek olsa da, çoğu zaman düşüşte olan bir yükselen güç olarak değerlendirilen Rusya, jeopolitik rekabette enerji ve satış politikasından daha önemli olan, BRICS'in lider gücü olarak Batı'nın antitezi haline gelme amacı yer almaktadır. Elbette son genişlemenin enerji boyutu da Rusya açısından dikkat çekicidir. Putin, Ukrayna'yı işgalinin dünya genelinde Rusya konusunda soru işaretleri yarattığını fark etmiştir. Rusya bu nedenle, dezenformasyon ve propaganda yoluyla özellikle son dönemde artan şekilde kendisini "yoksul Güney" in 'Batı kapitalizmine' karşı savunucusu olarak göstermeye çalışmaktadır. Bu, BRICS'in diğer üye devletlerinin de kusursuz demokratlar tarafından yönetilmemesi ve otoriter rejimlerin varlığı nedeniyle daha da kolaylaşmaktadır.

Hindistan'ın BRICS'e olan ilgisi, uluslararası kurumlara üyelikleri kadar çeşitlidir. Hindistan'ın BRICS'e bakış açısı, tek bir jeopolitik güç merkezine sıkı sıkıya bağlı kalmayan, aksine çeşitli forumlarda yer almayı hedefleyen bir dış ve güvenlik politikası perspektifi ile uyumludur. Hindistan, Birleşik Arap Emirlikleri ve Suudi Arabistan'ın katılımını olumlu karşılayarak, genişlemeyi desteklemiştir. Başbakan Narendra Modi, Ağustos 2023'teki BRICS zirvesinde, BRICS'in genişlemesinin, dünyanın kurumlarının değişen zamanlara uyum sağlaması gerektiğinin bir işareti olduğunu vurgulamıştır. Küresel Yönetişimde statü arayışında olan Hindistan için BRICS önem kazanmaktadır.

Çin, BRICS içinde en güçlü devlet ve en büyük ekonomi olmasıyla baskın bir role sahiptir. Çin, hem ekonomik açıdan hem de küresel yönetim kurumlarında rolü açısından grubun açık ara en güçlü ülkedir. Çin ekonomisi, Rusya, Hindistan, Güney Afrika ve Brezilya'nın toplamından daha büyüktür. Ayrıca Çin, uluslararası arenada da açık ara en büyük ağırlığa ve kurumlarda oy hakkına sahiptir. BRICS grubundaki bu egemenliği, genişlemeyle birlikte değişmemiştir. Aksine, Etiyopya, Mısır ve İran gibi ülkeler ekonomik nansal olarak Çin'e bağımlıdır. Çin'in mevcut kurumlarda reform ve aynı zamanda paralel kurumlar oluşturarak gücünü artırma politikasında da BRICS önemli bir yere sahiptir.

Güney Afrika, BRICS kurucu devletleri olan Brezilya, Rusya, Hindistan ve Çin'in küçük "S"si olarak BRICS'e erken aşamada katılarak, özellikle bu büyük gelişmekte olan ekonomilerle ekonomik ilişkilerini güçlendirmeyi amaçlamıştır. Ekonomik çıkarların yanı sıra, Güney Afrika'nın siyasi çıkarları da ittifaka katılmada önemli bir rol oynamaktadır. Güney Afrika 2000'li yıllarda küresel yönetişimde giderek daha özgüvenli bir şekilde kendi görüş ve davranışlarını savunan bir Afrika'nın öncüsü olarak kendini görmektedir. BRICS Güney Afrika'nın kalkınmacı devlet ve statü arayışı vizyonu ile uyumludur. Mısır ve Etiyopya'nın BRICS'e katılmasıyla, Güney Afrika'nın bu çabasında bir başka dönemin başladığının göstergesi olabilir. BRICS üye devletlerinin farklı çıkarları nihayetinde BRICS devletlerinin ortak kapasitelerle ortak bir çıkarı ne ölçüde takip edebileceği sorusunu gündeme getirmektedir. Mevcut çıkar çatışmalarının, son genişleme turu sonucunda daha da güçlenmesi muhtemeldir. Bununla birlikte BRICS içerisinde yer almak ve küresel yönetişimde Batı dışı alternatif, çeşitlendirme, statü arayışı bu ülkeleri bir araya getirmeye devam etmektedir.

5. Türkiye'nin BRICS ile tarihsel ve güncel ilişkileri:

Türkiye'nin Soğuk Savaş dönemindeki güvenlik endişesi ve çift kutuplu mücadele dolayısıyla Batı politikaları ile özdeşleşmesi, ülkenin Balkanlar, Orta Doğu, Karadeniz ve Kafkaslar gibi coğrafi yakınlıktaki bölgelere yönelik Batı'dan bağımsız bir dış politika izlemekte çoğu zaman zorlanmasına neden olmuştur. Soğuk Savaş yıllarında Türkiye'nin Batı dışı alternatif arayışları ile farklı bölgelere yönelik politikalarının oluşmasında özellikle Kıbrıs sorunu nedeniyle ABD ile yaşadığı gerilimler ve BM gibi uluslararası kurumlarda Kıbrıs konulu oylamalarda yalnızlaşması da belirleyici olmuştur. Soğuk Savaş'ın sona ermesi, liberal dünya düzeninin oluşmaya başladığı dönemde Türk dış politikasında bölgesel yaklaşımlarında bir artış göze çarparken, yine PKK gibi birçok iç güvenlik sorunu da Orta Asya, Kafkaslar, Balkanlar ve Orta Doğu stratejilerini şekillendirmesinin yanı sıra Batı dışı alternatif kurumlara yönelmesine sebep olmuştur (Emel Parlar Dal,2016).

Türk dış politikasında uluslararası örgütlere yaklaşımında Milletler Cemiyeti döneminden itibaren güvenlik gereksinimleri ile çok-taraflılık ve barış ilkesine bağlılık arasındaki hassas denge süregelmiş ve dış politika yapımında ihtiyatlı seçimlerine yön vermiştir. Türkiye Cumhuriyet'in kuruluşundan günümüze dek çok taraflılık anlayışı çerçevesinde uluslararası örgütler içerisinde yer almış, Soğuk Savaş sonrası dönemde artan şekilde ve 2000'li yıllarda uluslararası sistemdeki dönüşümlere de paralel olarak, BM içerisinde reform taleplerini arttırmıştır. Türkiye'nin Soğuk Savaş yıllarından itibaren BM Genel Kurul'undaki oylama davranışları incelendiğinde, genellikle Batılı devletler ile birlikte oy kullanma yönündeki eğiliminden söz etmek mümkündür. (Berdal Aral,2004).

Türkiye 2000'li yıllarda birçok bölgesel ve bölge dışı örgütle ilişkilerini arttırmış ve birçok örgüte gözlemci üye veya diyalog partneri olarak dahil olmuştur. Enformal bir iş birliği platformu olarak 2013 yılından itibaren MIKTA'nın bir parçası olmuştur. Bununla birlikte BRICS ülkeleri ile ikili ve çok taraflı ilişkilerini geliştirmektedir. Henüz 2010 yılında Brezilya ile İran'ın nükleer politikaları konusunda gerçekleştirdiği arabuluculuk faaliyetleri, sonunda istenen tüm sonuçları doğurmasa da, Türk dış politikası açısından bölgesel meselelerde Batı dışı ve kıta dışı ittifakların önemli örneklerden birisi olmuştur.

Rusya ile birçok siyasi ve askeri kriz çerçevesinde ilişkilerini sürdüren Türkiye, özellikle Akkuyu Nükleer santrali örneğinde de görüldüğü üzere enerji işbirliği konusunda da önemli adımlar atmaya devam etmektedir. Hindistan ile de yakın tarihsel ve kültürel ilişkilere sahip olmuş, son dönemde de özellikle ekonomik boyutuyla ilişkileri geliştirme hedefinde görünmektedir. Güney Afrika'da özellikle kalkınmacı dış politikası ve küresel yönetişimde Afrika'nın temsilcisi olarak etkili olma amacıyla ön plana çıkan bir ülkedir. Türkiye'nin de Güney Afrika ile yine özellikle ekonomik anlamda gelişen ilişkilerinden bahsetmek mümkün. BRICS'in yeni üyeleri içerisinde İran, Suudi Arabistan Mısır ve Etiyopya'nın yer alması ile BRICS'in MENA bölgesini içine alan genişlemesi dikkat çekmektedir.

10-11 Haziran 2024 arasında Nijniy Novgorod şehrinde BRICS+ Dışişleri Bakanları Toplantısı'na katılmak için bulunan Dışişleri Bakanı Hakan Fidan Rusya Devlet Başkanı Putin, ile görüşmüş, Putin, "Türkiye'nin BRICS'in çalışmalarına yönelik ilgisini memnuniyetle karşılıyoruz. Bu Birlik ülkeleri ile birlikte olma isteğini mutlaka her şekilde destekleyeceğiz" diyerek olası bir üyelikte desteğini ortaya koymuştur. Ayrıca Bakan Fidan, BRICS Dışişleri Bakanları Toplantısı kapsamında düzenlenen BRICS+ oturumunda katılımcılara hitap etmiş;"BRICS ile iş birliğimize değer veriyoruz. BRICS içindeki çeşitliliğin kalkınma ve istikrarı artırmak için önemli bir araç olduğuna inanıyoruz" ifadeleriyle grupta işbirliğine atfettiği önemin altını çizmiştir.

5.1 Türkiye'nin BRICS'e katılma olasılığını ve bunun potansiyel avantaj ve riskleri:

Türkiye'nin olası BRICS üyeliği, Avrupa Birliği (AB) ile yürüttüğü üyelik müzakereleri ve Gümrük Birliği anlaşması, Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) üyeliği ile Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO) üyeliği ve MIKTA gibi unsurlar nedeniyle dikkatlice incelenmektedir. BRICS açısından bakıldığında, Türkiye'nin potansiyel üyeliği, grubun küresel etki boyutunu ve ekonomik ve siyasi gücünü olumlu yönde etkileyebilecek önemli bir gelişme olarak değerlendirilebilir. Bu nedenle, Türkiye'nin bu yönde adımlar atması ve diğer üye ülkelerin onayını alması durumunda, BRICS üyeliği olası bir senaryo olarak görünmektedir. BRICS'in enformel yapısı ve herhangi bağlayıcı bir antlaşma üzerine kurulu olmayışı dolayısıyla, Türkiye'nin Avrupa Birliği veya Amerika Birleşik Devletleri ile mevcut ilişkileri, OECD,NATO, MIKTA üyelikleri, BRICS üyeliği konusunda resmi bir engel teşkil etmemektedir.

Türkiye'yi BRICS'e üye olmak isteyen diğer ülkelerden ayıran temel özellikler, NATO ve OECD üyesi olması ve Avrupa Birliği ile Gümrük Birliği anlaşmasına sahip olması olarak değerlendirilebilir. Türkiye BM, AB ve NATO gibi uluslararası örgütlerle uzun süredir devam eden, derin ilişkilere sahiptir. Bununla birlikte, Türkiye, siyasi ve ekonomik ilişkilerini her platformda geliştirme ve çeşitlendirme konusuna öncelik tanımaktadır. Aslında Türkiye'nin farklı çok taraflı girişimler yoluyla barış arayışı, iki savaş arası döneme dek gitmektedir. 2000'li yıllarda ön plana çıkan arabuluculuk rolünde de Türkiye, tepeden inmececi bir yaklaşımla değil, uluslararası boyutuyla barış için arabuluculuk (Mediation for Peace) ve Finlandiya ile birlikte arabulucu dostları (Friends of Mediation) girişimlerinde başarılı sonuçlar elde etmiştir.

Türkiye'nin uluslararası örgütlenme ağını genişletme konusunda ciddi bir fırsat arayışı içinde olduğu şüphesizdir. AB'nin Türkiye'yi dahil etme konusundaki sorunların devam etmesi, üyelik sürecindeki gecikmelerin yanı sıra, Türk vatandaşlarının vize başvuruları gibi pratik zorluklar Türkiye-AB ilişkilerini iki taraflı olarak etkilemektedir. Bununla birlikte tüm bu "fikir ayrılıkları" yeni değildir ve AB-Türkiye ilişkilerinde dönem dönem ortaya çıkmaya devam etmektedir. Türkiye'nin küresel yönetimde de birçok konuda AB ülkeleri ile ortak hareket etmeye devam ettiğini söylemek mümkündür. Özellikle yapılan akademik çalışmalar Türkiye'nin küresel yönetimde insan hakları, nükleer silahsızlanma vb. birçok konuda BM Genel Kurulunda AB ülkeleri ile paralel oy verme davranışında devamlılık olduğunu göstermektedir (Aral, B. 2022). Öte yandan Türkiye'nin özellikle 2015-2016 sonrası dönemde örneğin insani krizler ve koruma sorumluluğu gibi meselelerde daha çoğulcu bir anlayışla BRICS ülkeleriyle de yakın hareket etmeye başladığını ve bunun da uluslararası örgütlerdeki politikalarına yansıdığını söylemek mümkündür.

Küresel ekonomik kriz de alternatif pazarların ve iş birliklerinin karşılaştırmalı önemi dramatik şekilde artmıştır. Ankara, uluslararası örgütlerle ilişkilerinde sistemik dönüşümlere de paralel olarak Batı dışı dünyadaki uzun vadeli ekonomik ve politik çıkarlarını korumak ve dış politika seçeneklerini çeşitlendirmek istemektedir. Bu aslında Türkiye'nin uzun yıllardır süreüdüre geldiği çok taraflılık politikası ile de uyumludur. Bu nedenle, Ankara için farklı bölgesel örgütlere gözlemci üye, diyalog partneri ya da doğrudan üye olarak katılmak bir öncelik haline gelmiştir. Bu durum BRICS için de geçerli olabilir.

Olası Kazançlar:

Türkiye ve BRICS şu anda siyasi bir iletişim süreci içerisindedir. Olası bir BRICS üyeliği, iki taraflı kazançlar ve maliyetler getirebilir. Türkiye'nin BRICS üyeliğinden beklentilerini, mevcut BRICS üyelerinin beklentileriyle benzer ve farklı özellikler gösterdiğini söylemek mümkündür.

İlk beklenti, Türkiye'nin küresel rolünü ve statüsünü artırmaktır. BRICS'ler, AB ve ABD gibi diğer küresel güçler tarafından önemli bir ülke grubu olarak değerlendirilmektedir. Bu nedenle, BRICS'ler öncelikle üyelerinin küresel çapta seslerini duyurmak ve G20 gibi statü-arayışı için işlevsel bir mekanizma olarak görülmektedir. Bu rol Türkiye için de çekicidir. BRICS'in enformal yapısı da, düzen geçişlerinin yaşandığı bu dönemde, Türkiye için taahhütler altına girmeden yer alabileceği, ekonomik çıkarları açısından önemli bir platform olma özelliğiyle dikkat çekmektedir. Olası BRICS üyeliği, ekonomik ilişkileri çeşitlendireceği için gerçekleşmesi durumunda bazı avantajlar sağlayabilir.

Türkiye BRICS içerisinde hem Küresel Kuzey, hem de Küresel Güney ülkeleri ile ilişkileri derin bir ülkedir ve BRICS'in küreselliğine katkıda bulunma potansiyeline sahip, BRICS'in grup olarak statüsünü arttırabilecek bir ülkedir. BRICS üyeliği Türkiye açısından düzen geçişlerinin yaşandığı bir dönemde, küresel yönetişimde yeniden konumlanmasına, enerji ve diğer finansal/ekonomik işbirliği imkanlarının artmasına ve zaten var olan arabuluculuk rolünü daha da ön plana çıkarabilme potansiyeline sahiptir.

Olası Riskler:

Türkiye'nin BRICS'e yaklaşımı, kimlik ve güvenlik gibi ekonomik olmayan meselelerle de ilgilidir. Öncelikle, Türkiye, diğer BRICS ülkelerinden önemli farklılıklara da sahiptir. Türkiye AB üyeliğine adaydır ve NATO üyesidir. Yine enformel bir örgüt olan MIKTA üyesidir. Türkiye'nin küresel düzeydeki alternatif kurum arayışları Batılı kurumlarla ilişkilerini ne şekilde etkileyeceğinin tam olarak belirgin olduğunu söylemek güçtür.

Daha da önemlisi, BRICS benzeri örgütlerin Türkiye'nin demokratikleşme performansı üzerindeki potansiyel etkisi de şüphe uyandırmaktadır. IBSA'nın etkisini kaybetmesi ve BRICS içerisinde Çin-Rusya otoriter ekseninin ortaya çıkması ve son genişleme bu şüphelere örnek olarak gösterilebilir. Dolayısıyla BRICS üyeliğinin Türkiye'nin "özgürlükle kalkınma" ve "demokratikleşme" sürecine hizmet ettiği ölçüde çıkarına uygun olabileceği söylenebilir. MIKTA'nın üyesi olan Türkiye'nin, MIKTA'da lider bir rol oynayabileceği de değerlendirildiğinde, ihtiyatlı bir şekilde BRICS ile farklı ortaklık yollarını araştırması, diğer taraftan da liberal dünya düzeni değişirken, bu değişimin dışında kalmamak için ortaklık fırsatlarını sık sık yeniden değerlendirilmesi önerilmektedir. Yeniden vurgulamak gerekirse Türkiye'nin çok-taraflı girişimlerini çeşitlendirmesi yeni bir oldu değildir. Burada güvenlik-çıkar-kimlik ekseninde ihtiyatlı bir yaklaşımla hareket edilmesi önem kazanmaktadır.

6. Üye ülkelerin gelecekteki olası stratejileri:

Başkan Lula da Silva'nın liderliğinde Brezilya, BRICS'i öncelikli olarak "Küresel Güney" in çıkarlarını bir araya getirmek için bir platform olarak kullanmak istemektedir. Küresel yönetim reformu ve "Küresel Güney" in çıkarlarının daha güçlü bir ses ve kurumsal temsili, Kasım ayında Rio de Janeiro'da yapılacak G20 zirvesinin öncelikleri arasında yer almaktadır. Rusya'da yukarıda detaylarıyla tartışıldığı üzere, yeni üyelerin katılımını destekler görünmektedir. Hindistan'a da BRICS farklı dış politika rollerini üstlenme ve bu sayede farklı stratejiler izleme fırsatı vermektedir. Hindistan, tüm yeni üyelerin, özellikle Birleşik Arap Emirlikleri ve Suudi Arabistan'ın üyeliğini desteklemiştir. Ağustos 2023'teki BRICS zirvesinde Başbakan Narendra Modi, BRICS'in genişlemesi ve modernizasyonunun dünya kurumlarının değişen zamanlara uyum sağlaması gerektiğinin bir işareti olduğunu vurgulamıştır. Pekin, BRICS'in egemen gücüdür. Çin ekonomik olarak grubun en güçlü olanıdır. Genişleme sonucunda grubun içindeki Çin'in egemenliği değişmemiştir. Aksine, Etiyopya, Mısır ve İran gibi ülkeler, ekonomik ve bazı durumlarda finansal olarak Çin'e bağımlıdır ve BRICS kapsamında daha yakın ilişkiler bu bağımlılığı daha da artırabilir. Güney Afrika ise yükselen güçlerle daha yakın ilişkilerinin kıtanın gelişimini teşvik edeceğini ummuştur. Ekonomik çıkarların yanı sıra, Güney Afrika hükümetinin siyasi çıkarları da BRICS'e katılmada büyük bir rol oynamaktadır. Güney Afrika hükümeti, Afrika'nın giderek daha fazla kendi görüş ve davranışlarını yaymaya çalışan öncüsü olarak kendini görmektedir. Mısır ve Etiyopya'nın üyeliğiyle, Güney Afrika bu çabada yeni bir döneme girmiş görünmektedir (Herbert, Marti,2024).

7.Uluslararası İlişkiler Literatüründe BRICS:

BRICS özellikle uluslararası ilişkiler literatüründe son yirmi yıldır yoğun olarak uluslararası düzen, küresel yönetim ve yükselen güçler çerçevesinde tartışılmaktadır. Küresel yönetim kapsamında BRICS'e ilişkin literatür iki önemli alana ayrılmıştır. Bunlardan bir kısmı BRICS'in dünya düzenini dönüştürmedeki rolünü tartışmaktadır. Etkileşim yoluyla BRICS üyelerinin yükselen güçler olarak kolektif kimlik geliştirdiklerini savunmakta ve bu kimliğin BRICS'in küresel yönetimdeki rolünü nasıl etkilediğini incelemektedir. Bu grup aynı zamanda BRICS'in uluslararası düzeyde kurallara dayalı bir çerçeve içinde faaliyet gösterdiğini ve bu çerçevede kolektif eylem gerçekleştirmeye çalıştığını savunmaktadır.

Sosyal inşacı bir yaklaşım kullanarak (Mielniczuk,F. 2013)[16]. BRICS'in değişen kimliklerinin uluslararası arenada çıkarlarının yakınsamasının 'ana nedeni' olduğunu göstermiştir. (Mielniczuk,F.(2013). BRICS ülkelerinin ortaya çıkışı, sömürgeciliğin tasfiyesi sürecinin devamı olarak da tartışılmaktadır. (Käkönen, J. (2019).BRICS tartışmasının bir kısmı, BRICS kulübünün küresel yönetişimde yenilikçi bir güç olup olmadığı ve tarafların kural değiştiriciler mi yoksa kural koyucular mı olduğu üzerine odaklanmaktadır (Hooijmaaijers, B. (2021).

BRICS, gelişmekte olan ülkeler arasında iş birliğini artırma çabası olarak, istikrarı güçlendirmek ve gelişmekte olan ülkelerin küresel yönetişimdeki rolünü artırmak için Güney-Güney iş birliği ve “Bandung ruhu” çerçevesinde de ele alınan bir girişim ve örgüt olarak tartışılmaktadır (Duggan & Hooijmaaijers,2021). Bununla birlikte BRICS son genişlemesine kadar hem Batılı kurumlar ile ilişkilerini sürdüren ve dolayısıyla da “içeriden” reform isteyen, diğer taraftan da Kalkınma Bankası gibi yeni kurumlar ortaya koyarak ve fakir ve gelişmekte olan Küresel Güney ülkelerini “dışarıdan” temsil eden bir kimliği bir arada yürütmeye gayret etmiştir. İşte bu “esnek” yapı BRICS’in sadece bir “seçimi” değil, aslında Küresel yönetişimdeki değişimin de habercisidir. Hiçbir normun tek başına hâkim olmadığı ve düzenin geçiş aşamasında olduğu bir dönemde BRICS gibi enformel platformların statü arayışındaki devletler için çekiciliği artmaktadır. Dolayısıyla özellikle G20 örneğinde görüldüğü gibi enformelliğin yükselişi de BRICS’e bu şekilde bir hareket alanı sağlamada faydalı olmuştur. Tüm bunlara rağmen burada akademisyenlerin en çok sorduğu sorulardan birisi olan “O halde bu farklı ülkeleri bir arada ne tutuyor?” sorusunun cevabı ise genellikle düzende “ayrımcılık ve dışlanmışlık” fikri etrafında bir araya gelmeleri olarak ifade edilmektedir. Dolayısıyla BRICS için bu “direniş” önemli bir unsur olmaya devam etmektedir. BRICS genişlemesinde de bunu görmek mümkündür (Cooper & Stolte, 2020).

Burada vurgulanması gereken bir diğer husus, BRICS her ne kadar Güney-Güney iş birliği çerçevesinde tartışılrsa da güney-güney işbirliğinin gündemi de giderek değişmektedir. Batılı bir kavram olan Kuzey ve Güneyi, birbirinden tamamen ayrılmış kategoriler olarak görmek zorlaşmaktadır. Bir yandan, gelişen piyasalar ve gelişmekte olan ülkeler hızlı ekonomik büyüme göstermiş, bu da çeşitli boyutlarda artan ve derinleşen iş birlikleriyle sonuçlanmıştır. Öte yandan, son yıllarda gelişmekte olan dünyada artan eşitsizlik, kutuplaşma ve parçalanma gözlemlenmektedir. Ticaret dengesizlikleri artmakta ve sosyal eşitsizlikler ve ayrılmalar ülke içi ve ülkeler arası düzeyde gözlemlenmektedir. Dolayısıyla yoksullar ve zenginler, yoksul mahalleler ve zengin mahalleler, ülke sınırların bir aşan bir şekilde daha çok birbirine benzer hale gelmektedir.

Amitav Acharya “Liberal Hegemonyanın Ardından: Çok Katmanlı Dünya Düzeninin Gelişimi” adlı makalesinde yeni uluslararası düzenin çok kutuplu değil, çok katmanlı olacağından bahsetmektedir. Acharya’ya göre, artık realist ve liberal teoriler ve onun kavramları ile uluslararası düzeni ve değişimleri anlamak yetersiz kalmaktadır. Çok katmanlı bir dünyada medya, STK’lar dijital diplomasi, konu bazlı iş birlikleri öne çıkmaktadır. Devlet merkezli bir dünya görüşü ile BRICS’i anlamak da mümkün değildir. Tehditler artık sadece bir devletten gelmemekte, iklim değişikliği, pandemiler gibi sorunlar da ortaya çıkmış ve burada aktörler çeşitlenmiştir. Acharya dünya düzeninde aynı anda birçok farklı normun, kurumun bir arada yer alacağı birbirini kesen küreselleşmelerin yaşanacağı bir düzenden bahsetmektedir. Bu düzenin nasıl şekilleneceğini daha iyi anlamak için de BRICS gibi yükselen güçlerin oluşturduğu iş birliklerini daha iyi anlamak için yeni bir dile ihtiyaç vardır (Acharya,2017). Aslında Acharya Küresel bir Uluslararası İlişkilere ihtiyaç olduğunu vurgulamakta ve Batı dışı deneyimlerin, o ülkelerin, toplumların kendi “diliyle” anlatılması ile iklim değişikliği, toplumsal cinsiyet eşitsizliği, insan hakları gibi birçok meselenin daha iyi anlaşılacağı ve dolayısıyla da yeni çözümler üretilebileceği mesajını vermektedir.

BRICS aynı zamanda literatürde enformellerin yükselişi, BRICS ülkelerinin koruma sorumluluğu (R2P) gibi normlara bakışı ve tek tek BRICS üyesi devletlerin uluslararası düzene, liberal normlara ve küresel yönetimdeki iklim değişikliği, göç vb. konulara yönelik politikaları çerçevesinde tartışılmaktadır. Burada örneğin R2P normuna yaklaşımı çerçevesinde ülkeler arasında da ciddi farklılıklar olduğu görülmektedir.

Yazarlar BRICS'i bir araya getirenin BM Antlaşması ve egemenlik, iç işlerine karışmama gibi normlar olmasına rağmen, insani krizlere yaklaşımlarında ve insani kriz vakalarına yönelik politika seçeneklerinin her zaman bu normlar çerçevesinde olmadığını ortaya koymaktadır. Bu alanda da teoride BM Antlaşması çerçevesinde bir dayanışma gösterebilir de pratikte BRICS'in ortak bir politika sergilediğini ya da BM'de ortak hareket ettiğini söylemek çoğu zaman güçtür (N. Tüzgen and G. OĞUZ GÖK, 2022:3-29).

Bu anlamda BRICS ülkeleri arasında küresel ekonomik yönetimdeki bireysel ayrışmalara dikkat çekilmekte ve her birinin uluslararası sistemde farklı tercihleri olması nedeniyle küresel ekonomik yönetimi yeniden şekillendirme konusunda limitasyonları olduğu belirtilmektedir. Burada özellikle Çin'in küresel ekonomik yönetimi kendi lehine dönüştürmek için BRICS'i ne şekilde araçsallaştırdığı tartışılmaktadır. (Bas Hooijmaaijers (2021) .Yine BRICS gruplaşmasının ülkeler arasında ticaretin artıp, artmadığı sorusunu merkeze alan bazı çalışmalar 2009-2011 yılları arasında grup için ticaret artışına rağmen, 2019 yılına dek grup içi ticarete büyük bir artış olmadığını tespit etmişlerdir. Hatta Çin ile ticaret dengesizliğinde bir artış olduğu da gösterilmektedirler (Hooijmaaijers, B. (2021).

BRICS aynı zamanda bir diğer orta ölçekli güçlerin platformu olan MIKTA karşılaştırması çerçevesinde de tartışılmaktadır. Burada BRICS'in ağ gücü kapasitesi çerçevesinde ve küreselliği ile MIKTA'dan daha etkili bir örgüt olduğu vurgulanmaktadır. (Parlar Dal, E.,2022). MIKTA BRICS karşılaştırması esnasında Türkiye'nin de küresellik anlamında MIKTA ülkeleri değil de BRICS ülkeler grubuna daha yakın bir güç kapasitesine sahip olduğu değerlendirilmektedir (F Cooper, 2018:64–80).

Günümüzde küresel yönetişimde hiçbir paradigmanın hakimiyetinin olmadığı, liberal değerlerin krizde olduğu ve birbiriyle çatışan ve aynı zamanda var olan normların söz konusu olduğu bir dönemden geçmekteyiz. İlerlemeyi ve barışı hedefleyen liberal düzende materyal anlamda birçok konuda ilerleme gerçekleşmişti. Bugün insan hakları, eğitim sağlık vb. birçok alanda maddi iyileşmeden bahsetmek mümkündür. Bununla birlikte tüm bu gelişmeler, ahlaki ilerleme olarak da değerlendirilebilen “insanlığı” daha ileri bir noktaya getirememiştir. Liberal düzenin krizi aslında en temelinde ileri sürülen bu değerlerin “insaniyetçilik” anlamında daha adil, temsili, meşru ve ahlaki bir düzen ortaya koyamamasından kaynaklanmaktadır Michael Barnett, 2021: 1–22).

8. Sonuç:

Günümüzde liberal düzenin krizde olduğu ve liberal değerlerin ve onların savunucularının dünyayı daha iyi bir yer haline getireceğine dair normatif inancın kaybolduğu bir dönemden geçmekteyiz. Belli bir normun hakimiyetinin olmaması bir belirsizlik, istikrarsızlık, endişeyi ortaya çıkartma olarak değerlendirilse de bu aynı zamanda küreselleşmenin demokratikleşmesi ve birçok farklı sesin, alternatifin kendini ifade edebilecek platformlar bulabilmesi anlamına da gelebilmektedir. Bu normların çatışmasında ve yeni tartışma ortamında BRICS örneğinde de görüldüğü üzere batılı olmayan aktörler yeni birçok taraflılık anlayışı ortaya çıkartmıştır. Bununla birlikte bu yeni seslerin alternatif olarak ne üreteceği veya daha fazla ses üretip üretememeyecekleri henüz belirsizdir. Demokrasiler ve demokratik rejimler tüm problemlerine rağmen sivil topluma alan açması ve iktidarlara muhalif, alternatif seslere imkân tanınmasıyla günümüzde küresel yönetişimde iklim değişikliği, göç gibi sorunlara daha insancıl çözümler üretebilme ve ilerleme için otoriter rejimlere ve ittifaklara göre daha umutlu bir gelecek vadetmektedir. Enformal yapısı ile BRICS küreselleşmenin demokratikleşmesini sağlayabilme potansiyeline sahiptir ancak bunun tersini gerçerli olup olmayacağı belirsizdir (Öniş & Kutlay,2020). BRICS’in Küresel yönetişimde yerelden küresele sorunları dile getirebilmesine imkân sağlayan mekanizmalar oluşturabilmesi durumunda ve insaniyetçilik anlamında mevcut düzene alternatif bir ilerleme vizyonu sağlayabildiği ölçüde meşruiyetinin ve etkinliğinin artabileceği düşünülebilir.

KAYNAKÇA

Evolution of BRICS, URL: <https://brics2023.gov.za/evolution-of-brics/>

Duggan, N., Hooijmaaijers, B., Rewizorski, M., & Arapova, E. (2022). Introduction: ‘The BRICS, Global Governance, and Challenges for South-South Cooperation in a Post-Western World’. *International Political Science Review*, 43(4), 469-480. <https://doi.org/10.1177/01925121211052211>)

Debre, M. J., & Dijkstra, H. (2021). Institutional design for a post-liberal order: why some international organisations live longer than others. *European Journal of International Relations*, 27(1), 311-339. <https://doi.org/10.1177/1354066120962183>

Michael Barnett, International Progress, International Order, and the Liberal International Order, *The Chinese Journal of International Politics*, Volume 14, Issue 1, Spring 2021, Pages 1–22, <https://doi.org/10.1093/cjip/poaa019>

Holtzman, Martin, Herbert, et.al. (2024), “BRICS enlargement - a "non-event" or a stage victory against the West?”, URL: <https://www.freiheit.org/latin-america/brics-enlargement-non-event-or-stage-victory-against-west>

Anne L. Clunan, 2018 “Russia and the Liberal World Order”, *Ethics & International Affairs*, vol.32, No.1, pp:45,59

Öniş, Z., & Kutlay, M. (2020). The New Age of Hybridity and Clash of Norms: China, BRICS, and Challenges of Global Governance in a Postliberal International Order. *Alternatives*, 45(3), 123-142. <https://doi.org/10.1177/0304375420921086>

Öniş, Z. (2017). The Age of Anxiety: The Crisis of Liberal Democracy in a Post-Hegemonic Global Order. *The International Spectator*, 52(3), 18–35. <https://doi.org/10.1080/03932729.2017.1325133>

BRICS Membership Expansion Guiding Principles, Standards, Criteria and Procedures <https://brics2023.gov.za/wp-content/uploads/2023/11/BRICS-Membership-expansion-guiding-principles-criteria-and-standards-2023.pdf>

Victoria V. Panova, “Age of Multilateralism: Why is BRICS Important despite Possible Weaknesses? A Perspective from Russia, *Global Policy* Volume 12. Issue 4. September 2021

Ethics & International Affairs, Volume 31 Issue 3, After Liberal Hegemony: The Advent of a Multiplex World Order- Amitav Acharya

KAYNAKÇA

The New Age of Hybridity and Clash of Norms: China, BRICS, and Challenges of Global Governance in a Postliberal International Order – Ziya Öniş- Mustafa Kutlay

Conceptualising and testing the ‘emerging regional power’ of Turkey in the shifting international order- Emel Parlar Dal

Berdal Aral, ‘Fifty Years on: Turkey’s Voting Orientation at the UN General Assembly, 1948-97’, *Middle Eastern Studies*, 40, 2004, 137–160

Aral, B. (2022). Turkey’s Voting Preferences in the UN General Assembly During the AK Party Era as a Counterchallenge to Its ‘New’ Foreign Policy. *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, 25(3), 399–439. (<https://doi.org/10.1080/19448953.2022.2143852>)

Inge Herbert, Anna Marti, Dr. Hans-Dieter Holtzmann, BRICS enlargement - a "non-event" or a stage victory against the West? <https://www.freiheit.org/latin-america/brics-enlargement-non-event-or-stage-victory-against-west>

(Mielniczuk, F. (2013). BRICS in the contemporary world: Changing identities, converging interests. *Third World Quarterly*, 34(6), 1075–1090.)

(Käkönen, J. (2019). Global change: BRICS and the pluralist world order. *Third World Thematics: ATWQ Journal*, 4(6), 415–423.

(Hooijmaaijers, B. (2021). The internal and external institutionalization of the BRICS countries: The case of the New Development Bank. *International Political Science Review*, <https://doi.org/10.1177/01925121211024159>)

Introduction: ‘The BRICS, Global Governance, and Challenges for South–South Cooperation in a Post-Western World’ Volume 43, Issue 4 Niall Duggan, Bas Hooijmaaijers <https://doi.org/10.1177/01925121211052211>

Andrew F. Cooper & Christina Stolte (2020) Insider and Outsider Strategies of Influence: The BRICS’ Dualistic Approach Towards Informal Institutions, *New Political Economy*, 25:5, 703-714, DOI: 10.1080/13563467.2019.1584167

Ethics & International Affairs, Volume 31 Issue 3, After Liberal Hegemony: The Advent of a Multiplex World Order- Amitav Acharya

KAYNAKÇA

N. Tüzgen And G. OĞUZ GÖK, "Understanding the Policies of the BRICS Countries in R2P Cases: An English School Perspective," GLOBAL RESPONSIBILITY TO PROTECT, vol.15, pp.3-29, 2022

Bas Hooijmaaijers (2021) China, the BRICS, and the limitations of reshaping global economic governance, *The Pacific Review*, 34:1, 29-55, DOI: 10.1080/09512748.2019.1649298

(Hooijmaaijers, B. (2021). *The BRICS Countries' Bilateral Economic Relations, 2009 to 2019: Between Rhetoric and Reality*. Sage Open, 11(4). <https://doi.org/10.1177/21582440211054128>)

Parlar Dal, E., Dipama, S. Assessing the network power capacity of Informal International Governmental Organizations (IIGO): comparing BRICS and MIKTA. *Int Polit* (2022). <https://doi.org/10.1057/s41311-022-00395-8>

F Cooper, "Rising" States and Global Reach: Measuring "Globality" among BRICS/MIKTA Countries, *Global Summitry*, Volume 4, Issue 1, Summer 2018, Pages 64–80, <https://doi.org/10.1093/global/guz002>

Michael Barnett, International Progress, International Order, and the Liberal International Order, *The Chinese Journal of International Politics*, Volume 14, Issue 1, Spring 2021, Pages 1–22, <https://doi.org/10.1093/cjip/poaa019>

The New Age of Hybridity and Clash of Norms: China, BRICS, and Challenges of Global Governance in a Postliberal International Order – Ziya Öniş- Mustafa Kutlay

Gonca Oğuz Gök, İstanbul Marmara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde doçent olarak görev yapmaktadır. Araştırmaları küresel yönetim, orta güçler, uluslararası normlar ve kurumlar üzerine odaklanmaktadır. Bu konularda çeşitli yayınları bulunmaktadır. Son yayınları Oguz Gok, G., & Mehmetcik, H. (Eds.). (2021). *The Crises of Legitimacy in Global Governance* (1st ed.). Routledge. Her most recent journal articles are Gök, G.O., Gök, M.Ş. (2023). An Empirical Assessment of Gender Inequality in Human Development: Evidence from G20 Countries. *Society*, 60, 566–579. Tüzgen, N., & Oğuz Gök, G. (2024). Norm shaper, norm implementer, or norm antipreneur? Assessing Turkish foreign policy towards R2P. *Third World Quarterly*, 45(12), 1856–1875

Küresel Yönetişimde BRICS ve Türkiye